

DUCHOVNÍ ŽIVOT MORAVSKOSLEZSKÉHO REGIONU NA PŘÍKLADU OSOBNOSTÍ ZE SBÍREK PAMÁTNÍKU PETRA BEZRUČE: FRANTIŠEK NĚMEC, ZDISLAV ŠKRABAL, JOSEF VESELÝ¹

Martina Dragonová – Monika Szturcová

Martina Dragonová – Monika Szturcová: Regional spiritual life by an example of personalities from the Petr Bezruč Memorial collections: František Němec, Zdislav Škrabal, Josef Veselý

Study is about a regional spiritual life by an example of significant spiritual and ecclesiastical personalities: František Němec, Zdislav Škrabal and Josef Veselý. These Catholic priests were active both in ecclesiastical and social life and they were also all writers. Their literary estates are part of collections of the Petr Bezruč Memorial at the Silesian museum in Opava.

Key words: *František Němec, Zdislav Škrabal, Josef Veselý, Silesia, Spiritual Life, Ecclesiastical Life*

Památník Petra Bezruče Slezského zemského muzea je paměťovou institucí, shromažďující fondy významných spisovatelů a spisovatelek či literárních institucí Slezska a přílehlých moravských regionů, zejména Ostravska, Těšínska a částečně i Valašska. Sbírkový fond aktuálně čítá 87 autorských pozůstalostí či tematických sbírek. Svým rozsahem více než 200 000 kusů dokumentů se sbírka řadí hned za fondy literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze (pomineme-li osobní a rodinné fondy uložené ve státních archivech).² Součástí sbírkového fondu jsou také cenné pozůstalosti významných osobností duchovního a církevního života našeho regionu, katolických kněží, kteří se vedle svého duchovního a společenského působení věnovali také literární činnosti – v roce 1982 byla do sbírek Památníku Petra Bezruče získána písemná pozůstalost Františka Němce, v roce 1986 část pozůstalosti Zdislava Škrabala (ve Škrabalově pozůstalosti nacházíme také dokumenty pojící se k revui *Poesie*, vycházející ve 30. letech 20. století) a v roce 2010 část pozůstalosti Josefa Veselého. Kromě F. Němce byli oba naši kněží pro svou víru a svůj statečný postoj po komunistickém převratu v roce 1948 nespravedlivě odsouzeni a vězněni. F. Němec byl především objeveným literárním vědcem a historikem, který se věnoval konceptuálnímu baroknímu kazatelství a zejména kázáním jezuitského

1 Předložená studie vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Slezské zemské muzeum (DKRVO, MK000100595).

2 K vývoji sbírkového fondu Památníku Petra Bezruče viz: Jiří ŠÍL, *Historický vývoj a současný stav sbírkového fondu Památníku Petra Bezruče Slezského zemského muzea*, in: ed. Zdeněk Smolka, Petr Bezruč – bard prvý, co promluvil, Ostrava 2018.

kazatele Daniela Nitsche. Z. Škrabal je především autorem mnohasvazkových beletrizovaných osobních deníků a také rukopisné práce o revue *Poesie* Jana Strakoše. Nejmladší z našich autorů – kněží je pak J. Veselý, který se ve své literární práci věnoval zejména poezii. Předložená studie se snaží neopakovat již publikované a známé skutečnosti a díla (např. literárněvědnou teorii konceptuálních emblematických kázání v textech Františka Němce a vydanou edici jeho prací). Autorky zde chtějí publikovat v maximální možné míře mnohdy poprvé zveřejněné a neznámé autentické texty našich autorů, zejména Z. Škrabala.

František Němec (1911–1945)

F. Němec

František Němec se narodil 24. září roku 1911 v Brušperku jako prvorozený syn do katolické rodiny hutního dělníka Ignáce Němce (1879–1963) a jeho manželky Arnoštiny (roz. Škopkové) (1889–1967). V roce 1922 začal studovat na Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži, kde na něj zapůsobil gymnazijní učitel češtiny Jan Strakoš (1899–1966) a kde se zrodil jeho hluboký a živý zájem o literaturu. V roce 1930 nastoupil na Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Olomouci. Dne 5. července 1935 byl vysvěcen na kněze. Během studií na teologické fakultě se seznámil s předním znalcem staroslověnského písemnictví a české barokní literární tvorby Josefem Vašicou (1884–1968), který zde působil jako profesor staroslověnského jazyka a literatury. S Vašicou

se sblížil také později během dalšího studia v Praze. Ve školním roce 1935/1936 začal působit na arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži jako suplující profesor, kde vyučoval náboženství, češtinu, fyziku a později i francouzštinu. V roce 1937 se přihlásil ke studiu češtiny a němčiny na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze, kde absolvoval šest semestrů. Na přelomu let 1940 a 1941 u něj vypukla tuberkulóza. V roce 1941 nastoupil na šestiměsíční zdravotní dovolenou, kterou byl nucen prodloužit až do roku 1943. Vážnému onemocnění, s nímž se léčil ve specializované Zemské plicní léčebně v Jevíčku,

podlehl 9. ledna roku 1945 ve věku 33 let. Pohřeb se konal 13. ledna 1945 v rodném Brušperku.

Do Památníku Petra Bezruče byla část Němcovy pozůstalosti přijata 30. dubna 1982. Materiály byly získány z pozůstalosti Němcova kolegy a přítele Františka Tkadlčika (1909–1980), prostřednictvím Anny Hahnové ze Slezského ústavu ČSAV. Tkadlčik vystudoval na arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži (1921–1929). Po maturitě studoval na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci (1929–1934) a v roce 1934 byl vysvěcen na kněze. Po krátkém působení v Němčicích na Hané působil jako studijní prefekt v arcibiskupském semináři a gymnáziu v Kroměříži (1934–46). V té době studoval také na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze češtinu a filozofii a získal aprobaci jako středoškolský profesor pro tyto obory. Dále pak působil jako profesor na arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži (1946–1950), kde se seznámil s Františkem Němcem. Byl také třídním profesorem Josefa Veselého. Vedle toho působil jako administrátor fary ve Starých Oldřůvkách a Podlesí (1950–1965), v Ostravici (1965–1972) a v Březolupech (1972–1980). Zemřel v Březolupcech, kde byl také pochován.

Němcova písemná pozůstalost je dochovaná pouze z malé části. Osobní fond v rozsahu čtyř kartónů obsahuje osobní doklady, osobní korespondenci, strojopisy a rukopisy – přípravné materiály k odborným pracím a výpisky z četby. V rámci osobních dokumentů nacházíme Němcův rodný a křestní list z Brušperku, úmrtní list ze sanatoria v Jevíčku a portrétní fotografii. V rámci přijaté korespondence nacházíme dopisy od Jana Čepa (dva dopisy z Myslechovic z let 1938 a 1942), Josefa Vašici (dopis z roku 1944) a Jana Zahradníčka (dopisy z let 1938, 1942 a 1941). V době, kdy se Němec již léčil v jevíčské léčebně, zůstával v písemném kontaktu se svým přítelem a kolegou Františkem Tkadlčíkem, kterému psal v roce 1944 zejména o svém nelepším se zdravotním stavu. Během pobytu v Jevíčku také korespondoval se svým učitelem a přítelem Josefem Vašicou. Vašica mu doporučoval pro jeho další životní dráhu studium archivnictví a práci v církevním archivu: „Až nastanou normální časy, přál bych si, abyste se uchýlil v Praze v takovém nějakém postavení, které by odpovídalo vašemu zdravotnímu stavu a umožnilo vám pokračovat v začatých studiích. Nejlépe by bylo, kdybyste si udělal archivní školu – ta, zdá se mi, existuje i nyní – a dostal nějaké místo v církevním archivu. Alespoň o tom uvažujte“.³

Ve fondu se nachází také dopisy adresované Františku Tkadlčikovi. Několik dnů před Němcovým úmrtím, 5. ledna 1944, zasílá Tkadlčikovi dopis Martin Skyba, ředitel Zemské plicní léčebny v Jevíčku, ohledně Němcova zhoršujícího se zdravotního stavu: „V posledních dvou měsících teploty se zvýšily, nález krční se zřetelněji přihlásil, na rentgenu se drobná nesplyvavá ložiska poněkud pomnožila a začala se hlásit malátnost. Zhoršo-

3 Slezské zemské muzeum, Památník Petra Bezruče, fond 56a František Němec, inv. č. AP 56a/6.

vání pokračovalo a před Vánoce nabylo rázu tragického, zvláště zhoršující se afekcí v hrtanu. Poslední dva týdny leží a je hodně bezmocný, má bolesti v krku, malátnost a jistě silně ubral na váze. Polykání dělá obtíže, bolí a dle posudku našeho laryngologa není naděje na úpravu, nýbrž budou se příznaky asi stupňovat, až snad pacient pro bolesti bude odmítat potravu. Tak vlastně musíte očekávat zlý průběh a konec“.⁴

Po Němcově smrti proběhla mezi Františkem Tkadlčíkem a Josefem Vašicou korespondence ohledně možnosti vydání Němcova nedokončeného díla. V dopise z 15. ledna 1945 píše Vašica o Němcově úmrtí jako velké ztrátě a uvažuje o vydání rukopisů v Akordu: „Děkuji Vám za to, že jste mi zaslal zprávu o úmrtí drahého P. Němce, jemně jsem psal, v odpověď na list jeho, ještě o svátcích vánočních, netuše, že je to s ním tak zlé, třebaže sám mluvil o urputné recidivě. Navíc velmi bolestně nesu tuto ztrátu svého milovaného žáka a přítele, v němž jsem též spatřoval jednoho z nejlepších spolupracovníků v barokní homiletice české. Doufám, že z jeho literární pozůstalosti – o jesuitovi Nitschovi – bude možno vybrat aspoň několik dalších kapitol jeho doplněk k jeho studii v Akordu. Snad zůstaly také nějaké opisy Nitschových kázání?“⁵

V dopise z 16. března 1945 Vašica Tkadlčíkovi navrhuje, aby se ujal přepisu a úpravy Němcova díla, které považuje za cenný příspěvek k poznání barokního kazatelství: „Četl jsem s pohnutím rukopisnou práci P. Němce a bylo mi opravdu líto, že jí nemohl dokončit, jak by si jistě přál. Vcelku je to velmi cenný příspěvek k dějinám naší homiletiky, a hlavně svým duchaplným a pečlivým rozbořením stylových prvků otvírá zcela nové obzory, přestože většina kapitol je jen spěšně rozvržena na papír. Myslím, že bude nejlépe, když vy sám se ujmete rukopisu, přepište jej na stroji a doplníte údaji pramenů, které jsou tam leckdy jen stručně naznačeny“.⁶

V dopise z 6. listopadu 1949 pak Vašica Tkadlčíka informuje o možnosti vydání Němcova textu pod redakcí Antonína Škarky Slezským studijním ústavem v Opavě: „Zúčastnil jsem se počátkem minulého měsíce porad literárních historiků, který pořádal Slezský studijní ústav v Opavě, a navrhl jsem, aby práce zvěčnělého P. Němce o Nitschových kázáních byla pojata do edičního programu Studijního ústavu na rok 1950. Návrh ten byl přijat. Vydáním byl pověřen docent dr. Ant. Škarka. Upozornil jsem ovšem, že vy máte jeho rukopis a že jste sám se chystal postarat o vydání díla P. Němce. Vaše spolupráce by byla vítána, zvláště pokud se týká celé rukopisné pozůstalosti, kde se snad najde materiál listový, z něhož by se daly zpracovat doplňkové kapitoly, neboť tím již nenapsané v definitivním znění“.⁷

4 SZM, PPB, fond 56a František Němec, inv. č. AP 56a/42.

5 Tamtéž, inv. č. AP 56a/43.

6 Tamtéž, inv. č. AP 56a/44.

7 SZM, PPB, fond 56a František Němec, inv. č. AP 56a/46.

Za svého života Němec publikoval pouze články a recenze v katolickém měsíčníku pro literaturu a umění *Akord*, které vydávalo pod vedením Jana Zahradníčka (1905–1960) Sdružení katolických spisovatelů, a v *Řádu*.⁸ V rámci vlastní literárněhistorické výzkumné činnosti se zabýval barokní homiletikou jezuitského kazatele Daniela Nitsche (*Tematický a stylový rozbor Nitschovy Berly královské*). Zamýšlená monografie však zůstala z důvodu vážného onemocnění a předčasného úmrtí nevydaná.⁹ Nedokončený literární a obsahový rozbor Nitschova kázání je součástí Němcova fondu. Fond také obsahuje přípravný materiál s výpisky v češtině a němčině o barokní rétorice, barokním kazatelství, technice barokního kázání a literární historii. Práci o Nitschovi začal Němec psát ve 30. letech 20. století. Těžiště Nitschovy tvůrčí činnosti spatřoval ve snaze o zhmotnění abstraktního pojmu prostřednictvím obrazu či jiného smyslového vjemu. Němcovo nazírání na barokní literaturu bylo značně ovlivněno dílem jeho učitele Josefa Vašiči, který se významně zasloužil o poznání českého literárního baroka a pomohl tak změnit převládající negativní hodnocení kultury období 17. a 18. století v českých dějinách. Právě homiletiku, do té doby opomíjený literární druh, Vašička považoval za jeden z nejdůležitějších projevů barokního písemnictví.

Zdislav Škrabal (1910–2007)

Zdislav Škrabal se narodil 10. května 1910 v Babicích u Uherského Hradiště jako předposlední z pěti synů Antonína Škrabala (1877–1917) z Babic a Františky (rozené Dobešové) (1882–1939). V sedmi letech mu zemřel otec ve slovinské Celji na následky válečného zranění z italské fronty. Starost o děti tak převzal jeho strýc Albert Josef Škrabal, který byl dominikánem u sv. Jiljí.¹⁰ Díky strýcovi povolání pobýval Zdislav v nově zřízeném pražském dominikánském juvenátu a studoval na pražském gymnáziu, nejprve v Praze Bubenči a poté na Jiráskově gymnáziu, kde také v roce 1929 odmaturoval. Po studiích na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci byl Z. Škrabal 5. července 1934 vysvěcen na kněze. Jeho prvním působištěm byl Místek, kde se již od roku 1936 věnoval charitní péči. Zde založil 2. února 1940 farní charitu, spolupracoval se Svazem katolických žen a dívek, pomáhal také starým a opuštěným lidem a staral se o sirotky. V Místku působil nejprve jako kaplan (od 1. srpna 1934 do 31. prosince 1942,

8 František NĚMEC, *Konstrukce slovního výrazu Nitschovy metafory*, *Akord* 7, 1939/1940, č. 8, s. 245–249; František NĚMEC, *K pramenům*, *Akord* 8, 1940/1941, č. 1, s. 16–21; František NĚMEC, *Únik z renezanze*, *Akord* 8, 1940/1941, č. 4/ 5, s. 162–166; František NĚMEC, *Dluh české literární historie*, *Řád* 6, 1940, č. 6, s. 320–324.

9 Němcovo dílo vyšlo knižně až v novém tisíciletí. Srov. též kauzu Libora Pavery, který čerpal z Němcova díla ve své habilitační práci. Na tuto skutečnost jako první upozornila Hana Kusáková. Srov. později Paverou vydané studie F. Němce, v nichž se zabývá barokní homiletikou: Libor PAVERA ed, *František Němec. Studie a recenze*, Ostrava 2004.

10 Zdislavův bratr Pavel Vladimír Škrabal (1904–1964) byl dominikánským knězem a významným biblistou.

Z. Škrabal

s přestávkou vojenské pětíměsíční služby v letech 1935/1936). Od roku 1943 do roku 1946 byl administrátorem místecké farnosti a farářem této farnosti byl jmenován 1. prosince 1948. V Místku založil internátní školu pro charitní pracovníce, dětský útulek a také veřejnou vývařovnu, na níž doposud některé pamětnice vzpomínají. V období po komunistickém převratu po roce 1948 se nezalekl zlovůle tehdejších státních a bezpečnostních orgánů, např. 19. června 1949 přečetl v kostele *Oběžník katolickému duchovenstvu a věřícímu lidu*, který varoval křesťany před komunismem a tzv. Katolickou akcí, jejíž prohlášení také odmítl podepsat. Veřejně také přečetl pastýřský list *Hlas československých biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky*. V červenci téhož roku byl také zapleten do konfliktu se členkami KSČ, kolportérkami *Katolických novin*, nově vydávaných výborem státní Katolické akce. Poté byl vyšetřován a v září a říjnu roku 1949 byl obžalován za pobuřování proti republice, popuzování a za poškození cizího majetku, když měl roztrhat zmíněné Katolické noviny. Poté byl u příležitosti státního svátku 28. října prezidentem Gottwaldem omilostněn. Nedlouho poté, 16. ledna 1950 byl znovu zatčen a obviněn ze špionáže v rámci akce Beskyd. Z. Škrabal byl zprvu umístěn ve vazební věznici Krajského soudu v Ostravě. Proti Škrabalovi vypovídal štábní kapitán Leopold Peterka, který tvrdil, že donášel Škrabalovi vojenské informace a sděloval mu je ve zповědnicí. Kvůli tomuto křivému obvinění byl Škrabal dne 31. července 1950 odsouzen k 15 letům odnětí svobody za vyzvědačství. Vězněn byl nejprve v Ostravě a od 16. října 1951 ve věznici na Mírově. Propuštěn byl až při velké amnestii politických vězňů 10. května 1960 (rehabilitován 26. září 1990). Po propuštění z vězení nedostal státní souhlas pro výkon funkce duchovního, a tak se živil jako zámečnický a opravář v Kovoslužbě Frýdek v Sadové ulici (výuční list v oboru opravář-zámečnický získal Z. Škrabal 13. července 1963). Od r. 1969 byl farářem v Metylovicích, ale v r. 1973 mu byl odebrán souhlas a byl nuceně penzionován. Poté působil jako výpomocný duchovní v Otrokovicích (1973–1975), u Kongregace milosrdných sester sv. Kříže v Lukově u Zlína (1975–1976) a poté ve Starém městě u Frýdku. Léta odpočinku prožíval nejprve v domě nedaleko

fary (Farní náměstí 50), poté nedaleko centra v panelovém domě v ulici K. H. Máchy 203, obklopen péčí bývalých charitních spolupracovnic Květoslavy Čajanové a Františky Kubalové (v pamětech nazývané Květík a Františ). Zdislav Škrabal zemřel 7. října 2007, ve svých 97 letech. Pochován je na hřbitově v Hodoňovicích. Svůj život pokorného božího služebníka shrnul do svého životního kréda: „*Ty víš, můj Pane Ježíši Kriste, že vždy chtěl jsem Dobro pouze, a že pouze tys Bože, byls vždy můj cíl jediný.*“

Pozůstalost Z. Škrabala byla do Památníku Petra Bezruče přijata v roce 1986. Osobní fond Z. Škrabala má rozsah čtyř kartónů a obsahuje osobní dokumenty, přijatou vlastní i cizí korespondenci, korespondenci a dokumenty Jana Strakoše a rukopisy revue *Poesie* č. 1–9. První část, soubor strojopisů o literární revue *Poesie* (L 6/86/1-331), byla do Památníku Petra Bezruče přijata 30. června 1986, v rozsahu 331 jednotek, a to nákupem v hodnotě 8 tisíc Kčs přímo od Z. Škrabala. Druhá část (L 8/86/1-17), byla přijata do sbírky 30. září 1986, taktéž od Z. Škrabala, a to darem. Souvisejícími fondy jsou osobní fond Z. Škrabala, uložený v Zemském archivu v Opavě (pobočka Olomouc) a dále fondy Zdeňka Bára, Zdeňka Vavříka, Marie Glabazňové, Milana Rusinského, Leopolda Beny, uložené v Památníku Petra Bezruče.

Zdislav Škrabal se literární činnosti věnoval převážně již v důchodovém věku, a to v době, kdy neměl státní souhlas a nemohl působit jako kněz. Výpravné literární práce Z. Škrabala nelze nazvat literaturou faktu, ale spíše se jedná o beletrizované vyprávění, prokládané pestrými vzpomínkami, přímými citacemi lidí i dokumentů (např. vevázané texty Škrabalových kázání k jednotlivým dnům) i jeho strojopisné kopie jeho korespondence. Škrabalovo dílo obsahuje cenné pasáže, např. líčení pobytu v mírovském vězení. Pozoruhodná je také formální úprava Škrabalových prací: obsahují vlepené fotografie s popisky, pohlednice, plánky aj. Rukopisy jeho prací jsou také ozdobeny ilustracemi a ornamenty, které kreslila nejčastěji Škrabalova pomocnice Františka Kubalová. Strojopisné deníky i sešity, které Škrabal věnoval časopisu *Poesie*, jsou vždy vázány v deskách stejné barvy, odlišné od barvy deníků z jiných let a jsou zajímavou ukázkou našeho domácího církevního samizdatu. Ne všechny Škrabalovy práce zůstaly v rukopisech, některé vyšly také tiskem, např. již v roce 1944 vyšla jeho práce *Jesuité, charitní studie*. V roce 1948 vydal Z. Škrabal v Místku bibliofilsky ve 25 výtiscích své dílo *Jesuité v Opavě, jejich práce a oběti v bouřlivých letech třicetileté války pro získání Opavanů svaté víře římské a katolické*.¹¹ Graficky bibliofilii upravil, ručně vytiskl, dřevoryty vyzdobil a svázal Jaroslav Olšák. Kromě 34 svazků deníků, vzpomínek a sešitů z rodinné kroniky a práci o časopisu *Poesie* se věnoval Škrabal také např. sepsání životopisu Rudolfa Schikory a sv. Maxmiliána Kolbeho. V roce 1997 vydal Škrabal vlastním nákladem knihu *Bruder*

¹¹ Zdislav ŠKRABAL, *Jesuité v Opavě, jejich práce a oběti v bouřlivých letech třicetileté války pro získání Opavanů svaté víře římské a katolické*, Frýdek-Místek 1948.

Klaus, mezi dalšími jeho díly jsou *St. Maria Goretti in garments all red* (1971), český překlad téhož díla *Maria Goretti v šatu zcela rudém* vyšel v roce 2000.

Rozsáhlé Škrabalovo dílo zůstalo v rukopisných strojopisech, jedná se o osobní paměti, deníkové záznamy i rodinnou kroniku.¹² Osobní paměti vznikaly v letech 1972–1973, kdy působil jako výpomocný duchovní v Metylovicích (strojopisy s rukopisnými vpisy, v jednoduché šedé vazbě) zahrnují období od Škrabalova mládí až po propuštění z mírovské věznice v roce 1960.¹³ V posledních šesti svazcích Škrabal popisuje vzpomínky na dětství prožité v Babicích a na svou rodinu.

Z hlediska našeho tématu je zajímavá např. vzpomínka, kdy ještě na kněžských studiích navštívil spolu s J. Strakošem, F. Tkadlčíkem a F. Němcem legendárního vydavatele, překladatele a katolického filozofa Josefa Floriana.¹⁴

V roce 1934 nastoupil na své první místo v duchovní správě, a to jako kaplan v Místku, farářem tam byl tehdy P. Tomáš Kopecký. V ukázce z pátého dílu jeho deníku se dočteme, jak vstup do svého prvního působiště prožíval: „*Mírím ke kostelu a tam už otevřené dveře do farní budovy přijaly nového světoběžníka. Potom vstup dovnitř, první audience ve farní kuchyni, protože pan děkan Kopecký se tam obvykle zdržoval. Pohled na nějaké ženy, jež tam seděly. Vstup do malého kostelíka svatého Jakuba i pohled na pozlacené pseudogotické zázemí svatostánku – vše se střídalo s prvými dojmy procházkou po městě. Zvláště socha svatého Šebestiána na průčelí domu, u něhož se stýkala Frýdlantská ulice s Tržní mi utkvěla v očích. Ale to jen na malý moment. Nové dojmy. Doteky starobyklých chalup, jež se nezvedly nad úroveň cesty. Ale bylo cítit, že tam všude jsou lidé. Lidé, kteří*

12 Paměti Z. Škrabala jsou uloženy v Zemském archivu v Opavě, pobočka Olomouc. Fond Zdislav Škrabal čítá 13 kartonů. Inventurní soupis fondu sestavili v roce 2009 Miroslav Myšák a Štěpán Kohout, dostupný z: <http://web.nacr.cz/pomucky/data/21700010/1609/is/info.index.html>

13 Členění Škrabalových pamětí je následující:

1. díl: Já student (Barevné kaménky. Vzpomínky na studentská léta 1921–1927), Metylovice 1972,
2. díl: U dominikánů (Nový domov. Juvenátní léta 1921–1927 u dominikánů v Praze I u sv. Jiljí), Metylovice 1972
3. díl: Na Jiráskově gymnáziu (Horká léta. Osobní vzpomínky na septimu a oktávu na Jiráskově gymnáziu v Praze II, Resslova ul., 1927–1929), Metylovice 1972
4. díl: Bohoslovcem v Olomouci (K posvátným prahům. Vzpomínky na teologická studia v Olomouci, 1929–1934), Metylovice 1972
5. díl: Místek (Otcovský dům. Vzpomínky na prvá kněžská léta v Místku, 1934), Metylovice 1972
6. díl: Charita (Pro co jsem pracoval. Vzpomínky na léta 1934–1945), Metylovice 1973
7. díl: 1945 (V charitní práci. Vzpomínky na léta 1935–1946), Metylovice 1973
8. díl: Farářem (Exodus. Vzpomínky na léta 1945–1950), Metylovice 1973
9. díl: Mírov (Hodina úzkostí. Vzpomínky na rok 1950), Metylovice 1973
10. díl: Bolest a naděje (Vzpomínky na léta 1950 a další), Metylovice 1973
11. díl: Naděje přetrvává (Vzpomínky na léta 1955), Metylovice 1973
12. díl: Lidé za hradbami (Vzpomínky 1955/60), Metylovice 1973
- 13/1 díl: Babičti (Radostná léta. Vzpomínky 1915/21, 1–6 sv.), Metylovice 1973.

14 Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 4. díl: *Bohoslovcem v Olomouci* (K posvátným prahům. Vzpomínky na teologická studia v Olomouci, 1929–1934), Metylovice 1972, s. 71–74. Srov. také: Zdislav ŠKRABAL, *S profesorem Strakošem k Josefu Florianovi*, Literární archiv 32–33, Praha 2000–2001, s. 285–295.

pracují. Jsou v tom přes den, ale když nadejde neděle, přijdou, aby si poslechli nového kněze. Nebyl jsem sám ve farnosti. Ještě jeden kaplan, páter Josef Šostek, potom katecheta páter Metoděj Gillar, takže na neděli bylo postaráno. Odpoledne primiční požehnání, peníze jako dar do výbavy – první nákupy. Světnice vpravo od hlavního vchodu se pomalu zatěsnila nábytkem a začal jsem bydlet.¹⁵

Velmi záslužným a obdivuhodným počinem Z. Škrabala bylo založení místecké charity. Stalo se tak v období 2. světové války, 2. února 1940. Škrabal v ní spolupracoval s katolickým svazem žen a dívek, pomáhal starým a nemocným i sirotkům. V rámci charity také provozovali charitní lékárnu i charitní kuchyni a donášku jídla nemocným v období války. Kromě Místku působila farní charita také v okolních vesnicích. Místecká charita pak fungovala až do roku 1952, kdy byla k 1. březnu zrušena.¹⁶

Z. Škrabal dbal u charitních zaměstnanců a dobrovolníků také o duchovní stránku při jejich působení, organizoval také jejich duchovní setkávání. Farní charita se časem rozrostla do rozměrů okresní charitní služby, a proto tím naléhavěji bylo třeba samostatné síly. Do té doby spadá i přijetí samostatné vedoucí v kanceláři charity Marie Drongové. Jak se charita rozrůstala, mohla si již dovolit posílat a podporovat na studiích nové mladé budoucí spolupracovnice, zdravotní sestry, které mohly plnit i náročnější zdravotní úkony u svých charitních klientů. Deníky obsahují také fotografie spolupracovníků katolické charity i dalších spolupracovníků církve, např. kostelnic Františky Klegové a Terezy Lachové z Místku.

V Místku se kromě duchovní služby a aktivní činnosti v místecké charitě věnoval také studiu archivních materiálů, mj. též o pomoci duchovních při morových epidemiích v dávné minulosti. Z tohoto bádání pak vznikla také Škrabalova kniha vydaná bibliofily, *Jezuité v Opavě*. Své studium zaměřil také na dílo Bohuslava Balbína.

Po komunistickém převratu se ocitl v nemilosti tehdejších státních a bezpečnostních orgánů. V osmém díle deníků informuje o události z července 1949, kdy byl zatažen do konfliktu se členkami KSČ, které distribuovaly Katolické noviny, nově vydávané výbořem státní Katolické akce, a byl falešně obviněn z roztrhání výtisku.¹⁷

O svém prvním zatčení 29. září 1949 píše autor ve svém deníku: „Po druhé hodině vstoupili do kanceláře dva přerobustní pánové. Pravou ruku za kabátem (zřejmě se obávali, že použijí střelné zbraně, jak mne asi v Ostravě místní činitelé vyličili jako nebezpečného rebelanta). Levou ukázali jakýsi odznak a jen prošpetli: Od státní bezpečnosti

15 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 5. díl: *Místek* (Otcovský dům. Vzpomínky na prvá kněžská léta v Místku, 1934), Metylovice 1972, s. 4–5.

16 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 6. díl: *Charita* (Pro co jsem pracoval. Vzpomínky na léta 1934–1945), Metylovice 1973, s. 48–49.

17 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 8. díl: *Farářem* (Exodus. Vzpomínky na léta 1945–1950), Metylovice 1973, s. 47–54.

*a dodali: Pojdte s námi. [...] Prvé pocity vězně si plně představí jen ten, kdo se stane skutečným vězněm. Všechno vypisování, představování, vyličování zůstává daleko a hodně daleko za přímou skutečností. Protože slovo dovede povědět hodně. Obraz, doprovázený slovem ještě více. Ale teprve ten, kdo je skutečně nemocen, cítí, jak nemoc bolí. Jak tísni. A také vězeň, ten skutečný a opravdový sám jediný pocítí, jak najednou ztratil svobodu. Volný pohyb. Volný pohled. Dotek té prosté skutečnosti, jež by se například uplatňovala jen v projíždějícím voze. Živé i mrtvé. Živé i pohybující se najednou vzdálí. A tak zůstáváš sám“.*¹⁸

Po věznění ve frýdecké a v pankrácké věznici byl Z. Škrabal u příležitosti státního svátku 28. října prezidentem Gottwaldem omilostněn.¹⁹

Nedlouho po propuštění byl 16. ledna 1950 Škrabal znovu zatčen a obviněn ze špionáže v rámci akce Beskyd. Zprvu byl umístěn ve vazební věznici Krajského soudu v Ostravě. Kvůli již zmiňovanému krivému obvinění L. Peterky byl Škrabal dne 31. července 1950 odsouzen k 15 letům odnětí svobody za vyzvědačství. Vězněn byl nejprve v Ostravě a od 16. října 1951 ve věznici na Mírově. Sám na své zatčení a věznění v mírovské věznici ve svých denících vzpomíná: „Pokuta 5 000 korun, která mi byla přisouzena za to, že jsem četl pastýřský list pana arcibiskupa Berana, byla dávno zaplacena. [...] Že k nějakým politickým procesům vůbec docházelo, mi tak dalece unikalo, že jsem byl v lednu 1950 postaven před hotovou skutečnost. A netušil jsem, že jsem se dostal do velmi zlé situace. Při troše prozíravosti jsem mohl nejen ten den zvládnout dobře, ale také zachovat si dalších deset let života na svobodě. Bylo pondělí 16. ledna. [...] ‘Znáte nějakého pana Leopolda Peterku?’ Usmívám se, naivně, prostomyslně. Netuším léčku. Po chvíli přitakávám a uvádějí člověka. Znáám – neznám – byl to nějaký důstojník z místecké posádky, který nám zprostředkoval nějaké vojáky na kopání kanalizace u svatého Jakuba. Neviděl jsem se s ním. Jen jméno mi kostelník Pepa Braun pověděl. A mám dojem, že mi ho ukazoval, jak seděl v zadních lavicích. Myslel jsem si, snad potřebuje nějakou pomoc. Nějaké dobrozdání a tumáš! Jak vypoovídá, tak trnu a žasnu. Prý ve zpovědi někdy v červenci jsem ho žádal, zdali je on Peterka, že mi má předat nějaké špionážní zprávy. Kdy, kde, komu a proč – nic. Jen fakt. Marné bylo poukázání na to, že v kapli je přítmí, že nemohu vědět, kdy kdo přistoupí. Zásadní popření, že to pro kněze je vyloučeno. Kněz neknež, jste všeho schopen a byl protokol a byla obžaloba. A byl soud a dne 31. 7. 1950 jsem se prudce obořil na prokurátora Hrubého z Brna a byl odsouzen na patnáct let těžkého žaláře. Za dobrou pomoc na žebrotu. [...] Tak začal odporný kolotoč, kterým točila státní bezpeč-

18 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 8. díl: *Farářem* (Exodus. Vzpomínky na léta 1945–1950), Metylovice 1973, s. 69–71.

19 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 8. díl: *Farářem* (Exodus. Vzpomínky na léta 1945–1950), Metylovice 1973, s. 82–83.

nost padesátého roku u nás, aby zlikvidovala nepohodlné kněze“.²⁰ Líčení vězeňského života na Mírově věnoval Z. Škrabal celý devátý díl svých pamětí. Píše zde také například o těžkostech vzájemné komunikace vězňů, která se odehrávala přes klozetovou mísu, nebo též vyřukáváním do zdi vzkazů pomocí morseovky.²¹ Ve svých vzpomínkách se netají ani s úzkostnými pocity, které ho ve vězení na Mírově pronásledovaly a které mohl sdílet alespoň se svými spoluvězni – kněžími.²²

Škrabal se také vypisuje z totálního odosobnění vězňů a jejich proměnu v pouhá čísla: „Proměnili nás v čísla. Je to tak nejsnažší. Nač jména? Nač hodnost? Nač postavení? Nač jiné a jiné okolnosti? Občanský život skončil, nastoupila prozaická skutečnost čísel. Zdá se ti to podivné, ale časem si zvykneš. A když někam přijdeš či jsi volán, ohlásíš se: ‘Vězeň číslo 904 se hlásí k nástupu.’ A je to stejné, jako by ses představil, nebo podal občanskou legitimaci. Jsi a zůstáváš jen a jen číslem“.²³

Věznění a perzekuce se podepisovalo negativně nejen na psychice, ale i na fyzickém zdraví Z. Škrabala, vězni trpěli zimou, nedostatkem jídla a celkovou nejistotou svého bytí. Přesto nerezignovali na svůj duchovní život. Uvěznění kněží organizovali společné přednášky (při práci na dílně), tajně sloužili mše, měli duchovní promluvy na různá témata, podporovali se navzájem. Duchovního povzbuzení se dostávalo také ostatním spoluvězňům, kteří byli přiděleni na celu k duchovnímu.²⁴

Ve svých denících autor vypráví o svých spoluvěznicích, kněžích na Mírově. Spolu se Z. Škrabalem bylo v 50. letech 20. století vězněno na Mírově asi 200 duchovních,²⁵ mnohé z nich autor ve svých pamětech zmiňuje.²⁶

Otřesnou skutečností, již Škrabal také popisuje, byly ledové a věčně vlhké korekční kobky – samotky v podzemí, ve sklepních místnostech Mírova. Vězeň v této korekci byl nucen stále chodit tam a zpátky na malém prostoru, a pokud si na chvíli sedl, tak většinou skončil se zápallem plic a omrzlinami nohou. Škrabal se v korekci setkal též s nechvalně proslulým surovým, hrubým a negramotným bachařem Michalem Gelbičem, na jehož praktiky týrání vězňů v korekcích vzpomíná více vězněných. Trestem korekce byl Škrabal potrestán za to, že u něj byly nalezeny náboženské texty: „Přímo chtivě byly

20 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 9. díl: *Mírov* (Hodina úzkosti. Vzpomínky na rok 1950), Metylovice 1973, s. 5–8.

21 Tamtéž, s. 49–52.

22 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 10. díl: *Bolest a naděje* (Vzpomínky na léta 1950 a další), Metylovice 1973, s. 8–9.

23 Tamtéž, s. 16.

24 Tamtéž, s. 23–25.

25 K věznění duchovních v mírovské věznici srov. též: Oto MÁDR, *V zápasech za Boží věc: Vzpomínky, texty a rozhovory*, Praha 2007.

26 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 11. díl: *Naděje přetrvává* (Vzpomínky na léta 1955), Metylovice 1973, s. 60.

zabírány náboženské texty. Nejen u kněží, u civilů bez rozdílu oddělení. A protože se tušila duchovní souvislost, doléhaly tresty na kněze tím úporněji. Nepřáli jsme si, aby nás dávali na samovazbu. Ale nebylo vyhnutí. Putoval jsi do podzemí jako každý druhý, třetí. Vzal sis jen deku, připravil se na odchod, a když bylo po večeři, sestupoval jsi do podzemí. Byly to ony ponuré sklepní místnosti, jichž bylo snad dříve užíváno za sklepní prostory na brambory a tomu podobné zboží. Protože však trest měl být účinný, zboží se vyklidilo, opatřilo dřevěnou pryčnou. Řádné vybetonovalo, aby podlaha seděla jaksepatří a už záleželo na tvé tělesné kondici, nakolik jsi byl schopen podstoupit tuto torturu. Dveře zapadly, zámek zaklapl a ty jsi zůstal na kobce sám. Sám se svými myšlenkami. Sám se svou lidskou ubohostí. A také sám se všemi myšlenkami, jež tě přece jen bezdrátovým spojem spojovaly s tvým světem. Tak dalece zásahy trestní vězeňské justice nesahaly. Však bylo toho i tak dost, co jim zbývalo k dispozici. Zaprvé jsi musel určitou dobu chodit. Chodit a chodit. Z jednoho konce podzemní kobky na druhý. Botky volné, bez tkaniček. Onuce, které ti byly ponechány i ty padly za obět' trestající spravedlnosti. A tak jsi chodil a chodil a zůstával sám pro sebe. Na pryčnu nebylo dovoleno sednout. Leda až bylo dáno znamení ke spaní, sňal jsi oděv, vystrčil před kobku a lehl v prádle. Na desky, přikryl se dekou na dobrou noc. Ovšem, spánek byl jen pomyslnou veličinou. Co dvě hodiny chodila služba. A nevím, či bylo stanoveno probudit trestaného samovazbou nebo záleželo na rozmaru toho kterého dohlížejícího. Nečekané údery jako v Šejkspírově Mackbathu musely probudit i jak tvrdě spícího. K tomu další rozkaz: cvičit, uveď do pohybu tuhnoucí svaly. Huř bylo, jestli si pan Gelbič zamlul tě polít vodou. To patřilo k věci s takovou samozřejmostí, že jsi byl v podzemí vydán na milost a nemilost. Ranní dávka kávy tvořila podstatu celodenního nasycení. Měl jsi skutečné štěstí, jestli jsi nešlel hladem. Protože na další jídlo jsi neměl právo. Leda, že by ti byla popřána poloviční dávka. Pravdaže o vytápění podzemních kobek nebylo řeči. A také se nikdy neuskutečnilo. Byl jsi proto rád, jestli tě vyvedli zdravého a jestli jsi mohl jít po svých. Huř bylo s tím, jehož jsem viděl neseného na nosítkách. Měl omrzlé nohy, takže se nemohl postavit na nohy. Ale to se stalo v padesátém třetím roce, nejtěžším, který jsme prožívali na Mírově²⁷. Nad tíživou a ponurou atmosférou mírovského vězení se zamýšlí Škrabal v 11. části deníku.²⁸ Životní optimista, jakým Škrabal byl, si však i v náročných podmínkách věznění dokázal najít pozitivní věci, v přírodě, v okamžicích práce i modliteb se spoluvězni. Uvědomuje si, co jej ve vězení drželo nad vodou. Byla to síla víry a spoluprožívání duchovního života: „Síla nás kněží spočívala v duchovních hodnotách. V modlitbách, které jsme konávali denně. Ve mši svaté, k níž jsme se později dostávali také denně. V namemorování svatých

27 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 10. díl: *Bolest a naděje* (Vzpomínky na léta 1950 a další), Metylovice 1973, s. 91–93.

28 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 11. díl: *Naděje přetrvává* (Vzpomínky na léta 1955), Metylovice 1973, s. 80–81.

textů, například formulářů mše svaté o božském Srdci Páně, o Panně Marii. V tom, že někteří znali různé litanie. A pokud jde o posvátné texty Písma svatého, stačila i jejich, byť skromná zásoba. Kromě toho byli někteří mužové schopní pera. Napsali, dali číst“.²⁹

Ke Škrabalovým spolupovězňům na Mírově patřil také básník Jan Zahradníček, na kterého ve svých pamětech vzpomíná.³⁰

Velmi podrobné jsou také deníky, které si Z. Škrabal psal v letech 1973 a 1974 v Metylovicích a v Otrokovicích. Celkem je tvoří 34 svazků.³¹ Další podrobné deníky, úvahy a poznámky kombinované s homiletickými promluvami a zamyšleními sepisoval Z. Škrabal také v následujících letech 1975 a 1976.³² Celkově můžeme říci, že měl Škrabal jako spisovatel tendenci k idealizaci, uhlazování a optimistickému pohledu na svět (srov. i např. životní příběh jeho spolupovězňe, P. Jiřího Klímy, v jeho denících a reálné události). I v nejhroších dobách se dokázal radovat z maličkostí a vidět světlo v temnotách.

Životním osudům katolického kněze, literárního historika Jana Strakoše (1899–1966), který spoluzaložil revue *Poesie*, je věnována rozsáhlá práce Z. Škrabala s názvem *Literární revue Poesie a její tvůrci, Zdeněk Vavřík, Zdeněk Šmíd, Jaroslav Závada a hlavně Jan Strakoš*. Tuto práci, doplněnou vlepenými fotografiemi, úvodními ilustracemi i zdobenými iniciálami, psal Škrabal v letech 1981–1983. Jedná se o 14 svazků strojopisných sešitů svázaných v modrých deskách.³³ V úvodu rozsáhlé práce sleduje autor životní osudy Strakošovy rodiny. V prvním díle Z. Škrabal vypráví o Strakošově rodném domě ve Fryčovicích, o jeho studiích na klasickém gymnáziu v Moravské Ostravě

29 Tamtéž, s. 56.

30 ZAO Olomouc, fond Zdislav Škrabal, Osobní paměti, 12. díl: *Lidé za hradbami* (Vzpomínky 1955/60), Metylovice 1973, s. 63.

31 Deníky: Léto (Deník 10.–29. 7. 1973); Žně (Deník 1.–25. 8., 1973); Poslední (Deník 15.–30. 9. 1973); Říjnové dny a večery (Deník 1.–10. 10. 1973); Podzim (Deník 16.–31. 10. 1973); Listopad (Deník 1.–14. 11. 1973); Jíva na podzim (Deník 15.–30. 11. 1973); Advent (Deník 1.–15. 12. 1973); Do cizí země (Deník 16.–31. 12. 1973); Novoroční (Deník 1.–13. 1. 1974); Poustevnická idyla (Deník 14.–29. 1. 1974); Zima bez sněhu (Deník 30. 1.–10. 2. 1974); Únorové předjaří (Deník 11.–26. 2. 1974); Popel a chléb (Deník 27. 2.–11. 3. 1974); Byl zvěstován (Deník 12.–20. 3. 1974); Zpívejme Alleluja! (Deník 26. 3.–10. 4. 1974); Velikonoční (Deník 11.–22. 4. 1974); Předmájové meditace (Deník 23. 4.–4. 5. 1974); Májové týdny (Deník 5.–18. 5. 1974); Loučení s květnem (Deník 19.–31. 5. 1974); Červnové růže (Deník 1.–15. 6. 1974); Bláznivé noci (Deník 16.–24. 6. 1974); Oddych (Deník 25. 6.–6. 7. 1974); Uprostřed léta (Deník 7.–19. 7. 1974); Před velkou cestou (Deník 19.–26. 7. 1974); Opožděné léto (Deník 27. 7.–8. 8. 1974); Léto vrcholí (Deník 9.–20. 8. 1974); Mariánský podzim (Deník 15.–29. 9. 1974); Už řídnu stromy (Deník 30. 9.–12. 10. 1974); Slovácké hody (Deník 13.–29. 10. 1974); Přátelé (Deník 27. 10.–9. 11. 1974); Svatomartinská (Deník 10.–26. 11. 1974); Svědek (Deník 27. 11.–11. 12. 1974), Santa Lucia s vigílií (Deník 12.–31. 12. 1974).

32 Deníky: Na úsvitě (Deník 1. 1. 1975), Ukradené vteřiny (15. 1. 1975).

33 Na základě Škrabalových materiálů byla zpracována souhrnná práce Drahomír ŠAJTAR, *Poesie 1931–1934: Historie jednoho časopisu*, Opava 1995. Srov. také: Ladislav SOLDÁN, *Objevování revue Poesie a jejího tvůrce Jana Strakoše*, in: ed. Jiří Urbanec, *Literatura v českém a polském Slezsku*, Opava 1996, s. 77–81; Pavla KAČMARČÍKOVÁ – Zdislav ŠKRABAL, *Jan Strakoš*, Práce a studie Muzea Beskyd, 12, 2003, s. 42–46.

J. Strakoš v r. 1922

(kde byl jeho učitelem Vojtěch Martínek), až po rozhodnutí se pro kněžství. Druhý díl je věnován Strakošovým bohoslovec-kým studiím a také jeho studiu na Ma-sarykově filozofické fakultě v Brně. Dále pak Strakošově pedagogickém působení na gymnáziu v Kroměříži. Konfliktu, po kterém Strakoš Kroměříž opouští a jde vyučovat do Místku je pak věnován třetí díl. Díky Z. Škrabalovi se můžeme také začít do korespondence J. Strakoše, např. když z Místku prosí J. Vašicu ve své nelehké situaci o pomoc a zastání u nadřízených církve. Ve čtvrtém díle Škrabal pojednává o vztahu J. Strakoše a J. Vašici a také o rodině Glabazňových. Zde také popisuje začátky literárního časopisu *Poesie*, Strakošovu literární činnost a shrnuje celý obsah obou ročníků *Poesie*. Pátý díl věnuje Škrabal mezinárodní spolupráci J. Strakoše

i zahraničním přispěvatelům *Poesie*. V závěru pátého dílu se dočteme o zániku *Poesie*. Cenným příspěvkem je závěrečná kapitola s ukázkami významných příspěvků *Poesie*. Další svazky přinášejí Strakošovu zahraniční korespondenci (francouzská, německá, polská), informace o sborníku *Náš hlas* (1935), ohlasu díla a vzpomínkám na Bezruč a další korespondenci s Jaroslavem Durychem, Bedřichem Fučíkem, Leopoldem Benou, Oldřichem Králíkem, Vladislavem Vančurou, Josefem Vašicou, Janem Zahradníčkem, Vilémem Zavadou, Leopoldem Vrlou, Arne Novákem, Václavem Renčem, Zdeňkem Vavříkem, Františkem Lazeckým a Marií Glabazňovou. Škrabal zmiňuje také historické práce J. Strakoše o Mikuláši Adauktu Voigtovi a Bohuslavu Balbínovi. Vypráví též o návštěvě u Josefa Floriana, o sporu Alfreda Fuchse s J. Strakošem a vrací se zpět do gymnaziálních let J. Strakoše a také se rozepisuje o tom, jaký byl Strakoš učitel a o jeho působení jako kulturního pracovníka v Místku od roku 1934 (akademický spolek Ostrava v Místku, Matice Cyrilometodějská v Místku). V osmém díle mapuje poslední dvě léta Strakoše v Místku (1939–1941) a jeho pedagogickou činnost v Kroměříži a v Hulíně (1941–1945), pobyt v Praze (1945–1951), jeho odchod do zahraničí a závěr života ve

Zleva: B. Fučík, J. Vašica, A. Vyskočil, F. Springer, M. Glabazňová, E. Frynta, E. Glabazňa, J. Myška, J. Strakoš, Kroměříž, 10. 8. 1932

švýcarském Sionu. Rozsáhlé Škrabalovo dílo uzavírá rodokmen Strakošovy rodiny, obsah a jmenný rejstřík.³⁴

Revue *Poesie* byla založena na podzim roku 1930 v ostravské kavárně Fenix, kde se konala schůzka tří přátel z ostravského klasického gymnázia – Strakoš se společně s romanistou a hispanistou Zdeňkem Šmídem (1908–1989) a básníkem Zdeňkem Vavříkem (1906–1964) dohodli na založení literárního časopisu (Vavřík vymyslel název). Později se k nim připojil i Jaroslav Závada (bratr Viléma Závady, 1907–1964). J. Strakoš v roce 1937 vyprávěl o této zakladatelské schůzce, na níž byl časopis *Poesie* založen: „*Sešli jsme se v ostravské kavárně Fenix, byli jsme tři; Závada později doplnil náš čtverokruh. Nejdříve vzpomínáme ostravského gymnázia. [...] Vzpomínáme profesora, jak by ne;*

³⁴ Celé dílo Zdislava Škrabala *Literární revue Poesie a její tvůrci: Z. Vavřík, Z. Šmíd, J. Závada a hlavně J. Strakoš* (strojopisné sešity I.-IX, Frýdek-Místek, Staré Město, 1983 a Doplněk ke studii: *Tvůrci Literární revue Poesie Z. Vavřík, Z. Šmíd, J. Závada, J. Strakoš, Místek, 1986*) má následující strukturu:

I. Rodiště Sl. Ostrava, Olomouc; II. Kroměříž, Brno; III. Místek; IV. Vašica, Glabazňa; V. Poesia a cizina: Zánik Poesie; Va. Korespondence Strakoš – cizina; Vb. Sv. Václav, Náš hlas, P. Bezruč; Vc. Listy přátel, I. řada; Vd. 5d.; Listy přátel, 2. řada, Zahradníček; VI. Voight – Balbín, Florian; VII. 1933–1938, Místek, Ostravica; VIII. 1939–1966, cizina; IX. Index; Celkový doplněk ke studii Z. Škrabala *Literární revue Poesie a její tvůrci: Z. Vavřík, Z. Šmíd, J. Závada a hlavně J. Strakoš* (Místek, 1986): Pozdní korespondence dr. J. Strakoše, I. Listy psané ve vlasti domů do Místku (Vzpomínka jednoho z žáků dr. Strakoše), II. Listy posílané ze zámoří do vlasti (Kytička vzpomínek na hrob dr. Strakoše).

Zakladatelé Poesie, zleva Z. Šmíd, J. Strakoš, Z. Vavřík

*a náš hovor se soustřeďuje k našemu milému češtináři Vojtěchu Martínkovi. Kdyby věděl, jak ho vděčně vzpomínají jeho literární odchovanci! Ale to není laciný pocit vděčnosti a lásky, to pouto je tak pevné, že nepotřebuje ujišťování. Říkáme si, že mu dokážeme svou prací, že jsme hospodařili s hřivnami, které on začal v nás rozmnožovati, i když jsme potom doplnili a zdokonalili svou literární kulturu u nových nám drahých učitelů z univerzity, já u Arne Nováka a moji druhové u Šaldy, Fišera, Hýska, Horáka, Szyzkowského a Ljackého. A tedy časopis. Něco, co bude dokazovati, že se obejdeme bez pražských klik, nakladatelských úsměvů a jízlivostí“.*³⁵

Poesie vycházela v letech 1931–1933, dvojčíslem 3–4 skončil druhý a poslední ročník časopisu.³⁶ V 30. letech 20. století byla *Poesie* naprosto exkluzivním a mimořádným periodikem, vycházejícím z teorie „čisté poezie“ francouzského kněze a literárního historika Henri Brémonda (1865–1933). Podle Brémonda konceptu je v poezii nejpodstatnější „poetický pocit“, který jednotlivá slova a obrazy vyvolávají a který se přibližuje pocitu náboženskému, mystickému. Kvalitní báseň je tak zároveň modlitbou a básník mystikem.³⁷ Básníky „čisté poezie“ jsou dle Brémonda Paul Valéry a Stéphane Mallarmé, v kontextu české poezie 30. let 20. století to byli spirituální básníci od Halase po Lazec-

³⁵ *Náš hlas*, s. 137–139.

³⁶ Co se týče formální úpravy, první ročník *Poesie* (1931–1932) vycházel ve formátu A5 a celkově měl 192 s. Druhý ročník vycházel v úpravě tzv. volných archů ve kvartovém formátu (podle vzoru Archů J. Floriana) a celkově obsáhl 468 s.

³⁷ Henry BREMOND, Čistá poezie (přel. Z. Vavřík), *Poesie 1931–1932*, Moravská Ostrava, s. 175.

kého, Závady či Zahradníčka. Mezi českými autory, publikujícími v *Poesii* byli Z. Šmíd, F. Lazecký, Z. Vavřík, V. Vančura, J. Zahradníček, J. Strakoš, František Springer, Jan Dokulil. Spřízněnými dušemi a přispěvateli revue *Poesie* byli také manželé Suzanne Renaud a Bohuslav Reynek.

Metafyzické a spirituální východiska, modernismus i expresionismus, důraz na skutečné umělecké a básnické hodnoty (v protikladu k tehdejší levicovým a „materialistickým“ tendencím tehdejší tvorby) se na stránkách *Poesie* objevovali také v básních polských (Iłhakowiczówna, Staff, Tuwim, Żegadłowicz, Wyspiański), jihoslovanských (Dučić, Rakić, Župančić), ruských (Blok), francouzských (Baudelaire, Cocteau, Verlaine) i španělských básníků a básniček (Guillén, Jiménez, Machado, Mistralová), aktualizace Góngorovy poezie a tzv. novobarokní poezie, jak ji v mladé české poezii definoval F. X. Šalda.

Časopis *Poesie* měl ambici seznamovat své čtenáře s aktuálním děním ve světové literatuře. Jak jsme již uvedli, ukázky ze zahraniční aktuální tvorby se na stránkách *Poesie* objevovaly již v I. roč. K ještě většímu zintenzivnění zahraniční spolupráce došlo ve II. ročníku revue. Kromě již zmíněných polských autorů to byli také přispěvatelé z Německa (W. Haas), Anglie (J. Keats), Španělska (Azorin, M. de Unamuno), jižní Ameriky (H. Guiroga). V 30. letech 20. st. komunikoval J. Strakoš spolu se svými spolupracovnicemi Šmídem a Vavříkem s katolicky orientovanými autory z Belgie, Paříže či Štrasburku. Již v závěru prvního čísla II. ročníku *Poesie* přináší J. Strakoš závěrečné resumé všech příspěvků ve francouzštině. O úspěšnosti mezinárodní spolupráce svědčí také dochovaná korespondence se zahraničními autory (francouzská, německá, polská), např. dopis L. Paula Thomase, univerzitního profesora z Bruselu z r. 1934, který oceňuje vnější úpravu časopisu a je mile překvapen též obsahem, v němž je patrný širší záběr evropských autorů.³⁸

Kromě představení a zprostředkování dění ve světové poezii a literatuře obecně se redaktoři *Poesie* chtěli zaměřit také na regionální tvůrčí aktivity slezských spisovatelů. V *Poesii* měly kromě básní své místo také prozaické práce, např. drobné prózy Z. Šmída, ukázka z Markéty Lazarové od V. Vančury, ale i ukázky z prozaických děl světové literatury: např. prózy V. G. Calderona nebo J. Cocteaua.

Další oblastí, na níž se *Poesie* zaměřila, byla také literární teorie a kritika. Teoretickými studii přispíval kromě Strakoše Z. Šmíd, ve svých subjektivně laděných esejích (např. *Básnické dílo A. Machada*). Z dalších přispěvatelů jmenujme J. Bendu (O malířství a hudbě), A. Skoumala (Nově objevený anglický básník), T. Vodičku (České překlady Havrana) a J. Závadu (Umění Leopolda Staffa). V Strakošových metodologicky zaměřených textech můžeme najít formulační i koncepční shody se strukturalistickými (for-

38 Přeložil Z. Škrabal.

malistickými) texty. Strakošovy teoretické práce usilují o objektivitu v literárněvědných studiích z oblasti prozódie, versologie, genologie (Čistá poezie a její předpoklady). A také v polohách kritických (kritika F. Götze, Stylový problém Nezvalova Edisona, Slovo ke struktuře nových románů Vančurových).

V této umělecké revue redaktoři odmítali propojení ideologie a umění: „*Náš program byl prostý. Určovaly jej především obdiv pro skutečnou poesii a zasvěcování v dílo básníků. Kriteřiem byla tu skutečná estetická hodnota díla – bez ohledu na příslušnost autora k pravému či levému táboru. Snažili jsme se proto ukázati, že pravá poesii je povznesena nad jakoukoliv tendenčnost a dobovost.*“³⁹

V knižní řadě *Poesie* vyšly celkem dvě knihy, a to Vavříkovy *Noci* (1932) a *Beskydské balady* (1933) od Zegadłowicze v překladu J. Závady.

Josef Veselý (1929–2010)

Josef Veselý se narodil 28. července 1929 ve Zlámance u Kroměříže. Vyrůstal v rodině krejčího spolu se svou starší sestrou. Obecnou školu navštěvoval v rodné vesnici Zlámanka. Poté studoval od roku 1940 na arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži, kde byl jeho třídním učitelem kněz František Tkadlčík. Po uzavření arcibiskupského gymnázia nacisty přešel na státní gymnázium v Kroměříži. V srpnu 1944 málem přišel o život, když mu kvůli pozdnímu ošetření zánětu slepého střeva hrozila otrava a jen díky okamžité operaci v kroměřížské nemocnici byl zachráněn. Tyto okamžiky blízkosti smrti ovlivnily jeho rozhodnutí se pro kněžství. Sám o tom v jednom rozhovoru vyprávěl: „*V roce 1944 mi prasklo slepé střevo. Jenže sanitky nebyly a neměl mě kdo odvést do nemocnice. Tři dny jsem se po operaci potácel mezi životem a smrtí. Na sále nás tenkrát leželo dvacet. Tenkrát ve mně uzrálo rozhodnutí stát se knězem. Chtěl jsem být po válce lidem nějak prospěšný*“.⁴⁰ Dalšími impulzů, vydat se na dráhu duchovního, byly příklady jeho profesorů – kněží z arcibiskupského gymnázia. Po ukončení 2. světové války opět nastoupil studia na Arcibiskupském gymnáziu, kde také v roce 1948 odmaturoval. Po maturitě nastoupil J. Veselý do kněžského semináře v Olomouci, kde studoval v letech 1948–1950. Po zrušení kněžského semináře byl od roku 1950 až do prosince 1953 v PTP, pracoval také u zedníků, nebo jako pomocný dělník. Po návratu z vojny bydlel ve Zlámance a pracoval jako kulturní pracovník v galerii v Kroměříži a Zlíně. Zde kromě administrativních a technických záležitostí také spoluorganizoval výstavy, např. Maxe Švabinského, Joži Úprky či Karla Svobinského. Již od kněžských studií byl členem tzv. Společenství, vedeném Vladimírem Neuwirthem. Toto společenství mělo i po komunistickém převratu

³⁹ *Poesie* 1931–1932, Moravská Ostrava, s. 192.

⁴⁰ Liana MELECKÁ, rozhovor s J. Veselým pro Magazin E15, *Pokud je člověk schopen začínat, žije*, červenec 2009, dostupný z: <https://www.e15.cz/magazin/pokud-je-clovek-schopen-zacinat-zije-856365>.

v roce 1948 skrytě pokračovat ve studiu teologie, čtení Bible, překládat zahraniční duchovní literaturu, rozšiřovat domácí náboženskou literaturu a celkově rozvíjet duchovní život ve vzájemném kontaktu, podpoře a povzbuzování se J. Veselý měl v rámci společenství poskytovat duchovní formaci bývalým bohoslovcům, z nichž se později stali kněží, které navštěvoval na Kroměřížsku, Ostravsku i Opavsku. Kvůli členství ve Společenství byl 30. ledna 1961 zatčen a uvězněn v ostravské vazební věznici. Ve vazbě také napsal své první verše. 25. července 1961 byl spolu s ostatními odsouzen na 13 let za velezradu v rámci skupiny členů Společenství (Neuwirth byl odsouzen na 14 let). Trest si Veselý odpykával ve Valdicích, kde pracoval na brusírně: *S ostatními bohoslovci jsme za-*

J. Veselý, nedatováno

*ložili Společenství Vladimíra Neuwirtha a tajně jsme se u něj v Komárově scházeli. Jenže nás sledovali a v roce 1961 všechny pozavírali. Já dostal za velezradu 13 let. Odseděl jsem si čtyři roky ve Valdicích.*⁴¹

Zde byli jeho spoluvězni přední čeští teologové: Josef Zvěřina, Ota Mádr, Karel Otčenášek, Antonín Mandl aj. Díky setkání s těmito osobnostmi mohl Veselý tajně ve vězení studovat teologii. Veselého spoluvězněm ve Valdicích byl také františkán P. Jan Jiří Vícha, pozoruhodný básník. V roce 2006 vydal Veselý o Víchovi bibliofilský tisk, kde na svého spolubratra vzpomíná a přetiskuje i několik jeho básní.⁴²

Na věznění ve Valdicích vzpomíná Veselý i ve své knize *„Ne pane, nám, ne nám: Areál valdického vězení byl kdysi kartuziánský klášter. Bylo to jistě místo promodlené. A pak se z toho stalo mnohdy místo zla, nenávisť, ponížení. Ale přece v době, kdy zde byly uvězněny stovky kněží, bylo to zase místo promodlené. Křížová chodba byla pro nás místem posvátným, posvátnou alejí. Byla to alej, kde se dalo opravdu prožít něco, co prožili učedníci jdoucí do Emauz. Již v roce 1956 jsem se naučil nazpaměť báseň Jiřího Ortena*

41 Tamtéž.

42 Josef VESELÝ, *P. Jan Jiří Vícha ofm cap. 1923–1997*, Opava 2006, s. 10.

– *Píseň nové slávy. Často jsem si ji recitoval. Myslím, že moje verše Křížová chodba byly do určité míry také ozvěnou Ortenovy básně*.⁴³

Ve věznicí byl také tajně biskupem Korcem vysvěcen na kněze. Stalo se tak ve svátek Neposkvrněného početí Panny Marie 8. prosince 1962 ve Valdicích. Po amnestii byl v září roku 1965 propuštěn na svobodu. Poté pracoval jako dělník v kroměřížském podniku Prefa na výrobě betonových dlaždic a později ve vinných sklepech v Kroměříži. Teologická studia dokončil v letech 1968–1970 v semináři v Litoměřicích. Jeho kněžské svěcení bylo nadále utajováno a pro církevního tajemníka dostal J. Veselý potvrzení, že byl vysvěcen na kněze spolu s ostatními bohoslovci z ročníku dne 6. září 1969. Od roku 1970 se staly jeho působišti farnosti Ludgeřovice u Ostravy a Budišov nad Budišovkou na Opavsku. Od r. 1981 byl ve farnosti Opava-Jaktař. V letech 1987–2005 byl pak oblíbeným děkanem opavského děkanátu a farářem v konkaterdále Panny Marie v centru Opavy. Kromě pastorační péče v rodinách se věnoval také mládeži a navštěvoval nemocné v opavské nemocnici.⁴⁴ V roce 1991 mu byl udělen titul monsignor a stal se také čestným kanovníkem Kolegiální kapituly u sv. Mořice v Kroměříži. V roce 2001 obdržel za svůj dlouholetý duchovní a kulturní přínos městu Opava Cenu Petra Bezruče a v roce 2005 ocenila biskupská konference jeho literární duchovní činnost. J. Veselý odešel v r. 2005 na odpočinek k Dcerám Božské Lásky na Kylešovském kopci v Opavě, kde také sloužil mše v kapli Mariana. 28. října 2009 mu byl propůjčen Řád Tomáše Garrigua Masaryka III. Třídy za vynikající zásluhy o rozvoj demokracie a lidská práva. Vyznamenání převzal osobně, čtyři dny před svou smrtí, 1. 2. 2010, z rukou tehdejšího prezidenta Václava Klause na ostravské radnici. J. Veselý zemřel v ostravské nemocnici v pátek 5. února 2010 ve věku 80. let. Pohřeb se konal 13. února v opavské konkatedrále Panny Marie. Pochován je v kněžské hrobce na Městském hřbitově v Opavě.

Pozůstalost J. Veselého byla do Památníku Petra Bezruče přijata po částech, a to nejprve darem z opavského Mariana dne 5. 11. 2010, v počtu 451 ks (L3/2010/1-451). Další část pozůstalosti byla přijata darem od opavské Kongregace Dcer božské lásky v roce 2011 v počtu 9 ks (L 17/2011/1-9). Zatím poslední část fondu byla přijata taktéž darem od Kongregace Dcer božské lásky dne 26. 4. 2017 v počtu 17 kusů. Písemná pozůstalost J. Veselého v rozsahu 5 kartónů zahrnuje jeho osobní doklady, přijatou i odeslanou korespondenci, rukopisy, vydané knihy, výstřižky i fotografie autora. Velká část dokumentuje autorovu literární a vydavatelskou činnost. Pozůstalost obsahuje autorské rukopisy i tisky vydávané autorem. Fond může sloužit zájemcům z řad kulturní veřejnosti o osobnost a dílo tohoto populárního duchovního a také např. pro literární vědce i historiky jako podklad pro publikaci či výstavu o J. Veselém a jeho tvorbě. Veselý své básně a texty

43 Josef VESELÝ, *Ne pane nám, ne nám*, Opava 2007, s. 20.

44 Z návštěv v nemocnici vznikla i kniha Josef VESELÝ – Pavel VODVÁŘKA, *Na stejné lodi*, Opava 2000.

publikoval především jako bibliofilie, soukromé drobné tisky a novoročenky.⁴⁵ Jeho básnickou tvorbu rozhodujícím způsobem ovlivnilo setkání s A.

Vyskočilem, J. Dokulilem, J. Čepem a J. Demlem. V jeho verších nalezneme ozvěny wolkerovské i ortenovské. Především však básnické dílo J. Veselého zrcadlí křesťanské hodnoty, přináší radostné poselství evangelia a čerpá z křesťanské spirituality. Veselého básnické nekrology, které jsou ve fondu uchovány jako samostatné ručně vytvořené album, vydal autor v roce 1991 pod názvem *In memoriam*.

⁴⁵ Z díla J. Veselého: *Znamení všedních dnů*, Opava 1970; *Já s tebou zpívám Magnificat*, Opava 1970; *Kamínky do mozaiky*, Ostrava 1979; *Z pohádky do pohádky*, Ostrava 1980; *Kamínky do mozaiky*, Opava 1992; *Znamení*, Opava 1992; *P. F.*, Opava 1993; *Vítání jara*, Opava 1995; *Jsou jako drahokamy*, Opava 2005; *A proto zpívám*, Opava 2006; *Dům lásky a bolesti*, Opava 2006; *In memoriam*, Opava 2006; *Ozvěny velíko-noční*, Svitavy, Řím 2006; *Pro deset spravedlivých*, Opava 2006; *Ne pane nám, ne nám*, Opava 2007; *Křížová cesta. Pro tebe i pro mne*, Opava 2011. Srov. také rozsáhlejší výbor poezie Veselého z let 1957–1993: Igor FIC ed., *Civilizace lásky*, Kroměříž 1996.

Regional spiritual life by an example of personalities from the Petr Bezruč Memorial collections: František Němec, Zdislav Škrabal, Josef Veselý

(Summary)

The Petr Bezruč Memorial at the Silesian museum in Opava keeps literary estates of František Němec, Zdislav Škrabal and Josef Veselý in its collections. These Catholic priests were significant spiritual and ecclesiastical personalities active in ecclesiastical and social life as well as writers. František Němec (1911–1945) graduated at the Sts Cyril and Methodius Faculty of Theology in Olomouc. He met Josef Vašica there, a leading expert in the Czech baroque literature and Old Slavonic literature. He worked as a professor at the Archbishop Gymnasium in Kroměříž, studied Czech language at Faculty of Arts, Charles University in Prague, in particular baroque sermons of Jesuit preacher Daniel Nitsch. Němec intended to publish a monograph about Nitsch, but died very young of tuberculosis. His literary estate was incorporated into the collections of the Petr Bezruč Memorial in 1982. It includes personal documents, a correspondence and manuscripts of studies on Nitsch's sermons. Zdislav Škrabal (1910–2007) graduated at the Sts Cyril and Methodius Faculty of Theology in Olomouc. His first job location was Místek, where he co-founded a parish charity. In 1950 he was sentenced to 15 years in prison in unfair trial and was not released until 1960. He was not allowed to continue his work as a priest and he had to work as a locksmith. He spent last years of his life retired in Místek in the care of nuns from the Catholic charity. A part of the literary estate of Zdislav Škrabal was incorporated into the collections of the Petr Bezruč Memorial at 1986. It contains personal documents, a correspondence and manuscripts of the samizdat Revue Poezie č. 1-9 (The Poetry Revue n. 1-9) co-founded by a priest, teacher and a literature historian Jan Strakoš (1899–1966). Josef Veselý (1929–2010) entered the Archbishop Priests' Seminary in Olomouc. After the seminary's closure in 1950 he spent 3 years in the Technical auxiliary battalions (Czech: Pomocné technické prapory). Since 1954 he worked in a gallery in Zlín. At 1961 he was arrested for being a member of a theological group headed by Vladimír Neuwirth and sentenced to 13 years in unfair trial. In 1962 the Bishop Jan Korec ordained him secretly to the priesthood in the Valdice prison. After releasing in 1965 he worked as a workman and finished theological studies in Litoměřice. He served as a priest in Ludgeřovice, Budišov nad Budišovkou and Opava-Jaktař and since 1987 as a dean in Opava. At 2001 he received the Petr Bezruč Award for his long-term spiritual and cultural contribution in Opava. At October 28, 2009 he was awarded with the Order of Tomáš Garrigue Masaryk, class III. A part of his literary estate was incorporated into the collections of the Petr Bezruč Memorial in 2010. The estate contains, among others, his manuscripts and poetry collections.

Mgr. Martina Dragonová, Ph.D.
Slezské zemské muzeum
dragonova@szm.cz

Mgr. Monika Szturcová, Ph.D.
Slezské zemské muzeum
szturcova@szm.cz